

ILMIY-AMALIY JURNAL

Impact Factor: 5.394

ISSN 2181-0958

DOI 10.26739/2181-0958

YURISPRUDENSIYA

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ | JURISPRUDENCE

7 JILD, 3
2026

YURISPRUDENSIYA

7 ЖИЛД, 3 СОН

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

ТОМ 7, НОМЕР 3

JURISPRUDENCE

VOLUME 7, ISSUE 3

Bosh muharrir:
Главный редактор:
Chief Editor:

SALAEV NODIRBEK
O'zbekiston Respublikasi Odil sudlov akademiyasi
professor, Yuridik fanlar doktori.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

RUSTAMBEKOV ISLAMBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti
Yuridik fanlar doktori, professor.

TAHRIRIY HAY'AT A'ZOLARI | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ |

Mas'ul kotib | Ответственный секретарь | Responsible secretary:

DAVRONOV ATOBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti jinoyat-protsessual huquqi kafedrasida o'qituvchisi,
PhD yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori.

KARIMOV FARHOD
Siyosiy fanlar doktori, dotsent,
A. Avloniy nomidagi
Malaka oshirish instituti prorektori;

BAZAROVA DILDORA
Toshkent davlat yuridik universiteti

yuridik fanlar doktori, professor;

IMOMOV NURILLO
Toshkent davlat yuridik universiteti fuqarolik huquqi
kafedrasida mudiri, yuridik fanlar doktori, professor;

KHAIRIEV NODIRJON
O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti
professori, yuridik fanlar doktori, dotsent;

NEMATOV JURABEK
Toshkent davlat yuridik universiteti
ma'muriy va moliyaviy huquq kafedrasida
dotsenti, yuridik fanlar doktori, dotsent;

ISMAILOV SHUKHRATJON
Toshkent davlat yuridik universiteti mehnat
huquqi kafedrasida mudiri, yuridik fanlar doktori;

KHABIBULLAEV DAVLATJON
Toshkent davlat yuridik universiteti fuqarolik
procsessual va xo'jalik procsessual huquqi kafedrasida
mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor;

OCHILOV KHASAN
Yuridik fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent;

IBROKHIMOV JAMSHID
Yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD);

GAFUROVA NOZIMAKHON
Toshkent davlat yuridik universiteti xalqaro
huquq va inson huquqlari kafedrasida mudiri,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

NARZIEV OTABEK
Toshkent davlat yuridik universiteti xususiy
xalqaro huquq kafedrasida i.o. professori,
yuridik fanlar doktori;

MUSAEV BEKZOD
Toshkent davlat yuridik universiteti
konstitutsiyaviy huquq kafedrasida mudiri, yuridik fanlar
bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

MURATAEV SERIKBEK
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti dotsenti,
yuridik fanlar nomzodi;

KAMALOVA DILDORA
Yuridik fanlar doktori, professor;

YUSUPOV SARDORBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti ma'muriy va
moliyaviy huquq kafedrasida mudiri, yuridik fanlar bo'yicha
falsafa doktori (PhD), yuridik fanlar doktori, dotsent;

KHUJAEVA SHOKHJAKHON
Toshkent davlat yuridik universiteti
intellektual mulk huquqi kafedrasida mudiri,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD);

CHORIEVA DILBAR
dotsent, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD).

Page Maker | Верстка | Sahifalovchi: Xurshid Mirzaxmedov

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH TIZIMINING RIVOJLANISHI BOSQICHLARI.....	5
Ummatov Muhammadrasul Tursunovich	
2. ПОДГОТОВКА МЕДИАТОРОВ ПО ТРУДОВЫМ СПОРАМ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ.....	15
Мавлонова Нигина Баходировна	
3. SUDYALAR DAXLSIZLIGI: HUQUQIY TABIATI VA UNI TA'MINLASHNING KONSTITUTSIYAVIY KAFOLATLARI.....	30
Zaripov Jo'rabek Sodikovich	
4. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕДИАЦИИ В РАЗРЕШЕНИИ ТРУДОВЫХ СПОРОВ: АНАЛИЗ ЗАТРАТ И ВЫГОД.....	40
Мавлонова Нигина Баходировна	
5. ОСОБЕННОСТИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ НА БУДУЩЕЕ ЖИЛОЕ ПОМЕЩЕНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	53
Курбонова Комилабону Рамзбек кизи	
6. OILA HUQUQIDA NIKONLANUVCHI SHAXSLARNING MAJBURIY TIBBIY KO'RIKDAN O'TISHINING HUQUQIY ASOSLARI.....	67
Zaripov Jo'rabek Sodikovich	
7. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ МЕДИАЦИИ В ТРУДОВЫХ СПОРАХ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: НАУЧНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	77
Мавлонова Нигина Баходировна	
8. АВТОРСКОЕ ПРАВО НА ВИДЕОКОНТЕНТ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ: ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ЗАЩИТЫ.....	89
Абдукодырова Дилноза Тулкин кизи,	
9. IJTIMOIIY DAVLATNING KONSTITUTSIYAVIY ASOSLARI:QIYOSIY-HUQUQIY TANHIL.....	99
Абдикадиров Умиджон Рузбаевич	
10. МАЪМУРИЙ ТАРТИБ-ТАОМИЛЛАРДА ҲУҚУҚИЙ АНИҚЛИК ВА ҚОНУНИЙЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ: ТАЛАБЛАРНИ БЕЛГИЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ЧЕГАРАЛАРИ.....	111
Нормухамедова Сурайёхон Бобир кизи	
11. OLIY TA'LIM TIZIMIDA KORRUPSIYANI OLDINI OLISHDA RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI.....	126
G'aybullayev Farrux Yuldashevich	
12. ОИЛАВИЙ (МАИШИЙ) ЗЎРАВОНЛИКДАН ЖАБРЛАНГАН ШАХСЛАР ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МЕХАНИЗМЛАРИ: ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА ХАЛҚАРО ТАЖРИБА.....	138
Сулайманов Ахрор Ибрагимович	

OLIV TA'LIM TIZIMIDA KORRUPSIYANI OLDINI OLISHDA RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23447630>

G'aybullayev Farrux Yuldashevich

Yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligi Inson resurslarini
rivojlantirish va boshqarish boshqarmasi

E-mail: gaybullaev1983@bk.ru

Annotasiya. Maqolada oliy ta'lim tizimini raqamlashtirishning korrupsiyaning oldini olishdagi o'rni va ahamiyati tahlil etilgan. Jumladan, oliy ta'lim tizimiga joriy etilgan yangi axborot texnologiyalari, daras jarayonlarini nazorat qiluvchi yangi platformalarning ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: korrupsiya, raqamlashtirish, ochiqlik, qonuniylik, hisobdorlik, rasmiyatchilik, korrupsiyaning xavf-xatarini boshqarish, oliy ta'lim, xabardorlik, samaradorlik, shaffoflik, shaxsiy javobgarlik.

ЗНАЧЕНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ В ПРЕДУПРЕЖДЕНИИ КОРРУПЦИИ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Гайбуллаев Фаррух Юлдашевич

Доктор философии (PhD) в области юридических наук

Министерство высшего образования, науки и инноваций Республики
Узбекистан

Управление развития и управления человеческими ресурсами

Аннотация. В статье анализируется роль и значение цифровизации системы высшего образования в предотвращении коррупции. В частности, раскрыта важность новых информационных технологий, внедрённых в систему высшего образования, и новых платформ, контролирующих учебный процесс.

Ключевые слова. коррупция, цифровизация, открытость, законность, подотчетность, формальность, управление коррупционными рисками, высшее образование, информированность, эффективность, прозрачность, персональная ответственность.

THE IMPORTANCE OF DIGITALIZATION IN PREVENTING CORRUPTION IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM

Gaybullayev Farrukh Yuldashevich

Doctor of Philosophy (PhD) in Legal Sciences

**MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION OF
THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

Human Resources Development and Management Department

Abstract. The article analyzes the role and importance of digitalization of the higher education system in preventing corruption. In particular, the importance of new information technologies introduced into the higher education system and new platforms monitoring the educational process has been highlighted.

Key words: corruption, digitalization, openness, legality, accountability, formality, corruption risk management, higher education, awareness, efficiency, transparency, personal responsibility.

Oliy ta'limga yillar mobaynida ta'magirlik va korrupsiyaning o'chog'i sifatida qarab kelingan. Ayniqsa, qabul jarayonlarining shaffof emasligi xususida xalqimizda haqli e'tirozlar tez-tez uchrab turar edi. Bugun kirish imtihonlarining shaffofligi ta'minlanib, "tanish-bilishchilik" kabi illatlarning oldi olindi.

Eng asosiysi, bitiruvchi maqomini yuksaltirish, uning nufuzi u yoki bu oliy ta'lim tashkilotining yuzi ekanligi kadrlar tayyorlashda birinchi o'ringa chiqarildi. Iste'molchi talabiga mos sifatli kadrlarni tayyorlash maqsad qilingan ekan, eng avvalo, kasbiy etiket va uning sharafiga asrab qolishdek maqsad ustuvorligi yo'lida ish olib borilmoqda.

Oliy ta'lim tizimi jamiyatning tayanchi va taraqqiyotning muhim bo'g'inidir. Agar ushbu tizimda adolat, halollik va ochiqlik ta'minlansa, ilm-fan va ta'lim yanada rivojlanadi, mamlakat taraqqiyotiga asos bo'ladi. Korrupsiyadan xoli, halollik tamoyillariga asoslangan ta'lim tizimi esa kuchli davlat, kuchli iqtisodiyot hamda kuchli jamiyatni shakllantirishda asosiy omillardan biri bo'lib qoladi. Bugun qabul qilinayotgan qarorlar va amalga oshirilayotgan tashabbuslar esa kelajak taraqqiyoti uchun mustahkam poydevor yaratadi.

O'zbekistonda ochiq ma'lumotlarga hukumat shaffofligining muhim vositasi va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga hissa qo'shadigan omil sifatida katta ahamiyat qaratilmoqda. Bu borada davlat organlari va tashkilotlari tomonidan ochiq e'lon qilinishi lozim bo'lgan ijtimoiy ahamiyatga molik ma'lumotlarning qat'iy ro'yxati tasdiqlanib, axborotlar joylashtiriladigan resurs, yangilab borish muddati va mas'ul ijrochilar aniq belgilab berilgan. Prezidentimizning qator farmon va qarorlari asosida ochiq e'lon qilinishi lozim bo'lgan ijtimoiy ahamiyatga molik ma'lumotlar ro'yxati yanada kengaytirilib, aholini qiynab kelayotgan qator dolzarb masalalar yechimini topmoqda.

Mamlakatimizda amalga oshirilgan tadbirlar natijasida erishilgan yutuqlarni alohida ta'kidlash zarur. o'tgan. Unga ko'ra, oliy ta'lim tashkilotlari tizimida bir qator ijobiy yutuqlarga erishilganligini, 2023 yilda 7 ta yangi oliy ta'lim tashkiloti faoliyati yo'lga qo'yilib, ularning soni jami 211 taga yetganligini, hozirda yoshlarni oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasi 9 % dan 42 % ga oshganligini, QS "Fan sohalari reytingi" da 2 ta oliygoh 4 ta fan sohalari bo'yicha "TOP-500", "QS Osiyo universitetlari reytingi 2024" ro'yxatida 14 ta oliygoh "TOP-1 000", "QS Sustainability Rankings – 2024" reytingida 3 ta oliygoh "TOP-1 000" universitetlar ro'yxatiga kiritilganligi oliy ta'lim tizimidagi islohotlar natijasidir. Maqolamizda oliy ta'lim tizimini raqamlashtirish korrupsiyaning oldini olishdagi roli va oliy ta'lim tizimining bugungi erishilganlik darajasining tahliliga e'tibor qaratamiz.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi konvensiyasining «Korrupsiyaning oldini olish bo'yicha choralari», deb nomlangan 2-bobi 6-moddasining d bandida mansabdor shaxslar "ommaviy vazifalarni to'g'ri, vijdonan va tegishli darajada bajarish talablariga javob berishlari mumkin bo'lishi uchun ma'rifiy va o'quv dasturlarni amalga oshirishga ko'maklashadilar hamda korrupsiya bilan va o'z vazifalarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan xatarlarni chuqurroq anglashlari maqsadida ular ixtisoslashgan hamda muvofiq tayyorgarlikdan o'tishlarini ta'minlaydilar. Bu kabi dasturlarda kodekslarga asoslanishlar yoki amaliy sohalardagi axloq standartlari mavjud bo'lishi mumkin" [1] ligi belgilab qo'yilgan.

Korrupsiyaga qarshi kurash, avvalo, xalqimizning huquqiy ongi va tafakkurida bu illatga nisbatan nafrat tuyg'usini shakllantirish orqali amalga oshiriladi. Qachonki, jamiyatda bu illat bilan kurashuvchi sog'lom fikrlovchi yoshlar soni ortib borsagina jiddiy o'zgarishlarni kutishimiz mumkin.

Oliy ta'lim tizimida so'nggi yillarda olib borilgan islohotlar natijasida har bir oliy o'quv yurtida talabalar orasida ijtimoiy- ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlashga mas'ul bo'lgan rektor maslahatchisi, ichki ishlar inspektori, kompleans (ichki) nazorat bo'limi hamda tyutorlar institutining joriy qilinishi korrupsiyaga qarshi kurashda muhim qadam bo'lganini ham ta'kidlab o'tish joiz.

So'nggi qisqa davr mobaynida davlat xizmatlarini ko'rsatish sifati yaxshilanib, ortiqcha tartib-taomillar qisqartirildi hamda elektron shaklda ko'rsatiladigan davlat xizmatlari soni oshirildi. Raqamlashtirish orqali inson omilini imkon qadar istisno qilish maqsadida davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari faoliyatini raqamlashtirish bilan bog'liq 369 ta loyiha amalga oshirildi. Davlat organlari va tashkilotlarida korrupsiyaviy munosabatlarning oldini olishga qaratilgan preventiv mexanizmlar yaratildi. Ayniqsa, davlat idoralari va tashkilotlarining korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatini monitoring qilish bo'yicha alohida reyting tizimlari — korrupsiyaga qarshi

kurashish ishlari samaradorligini reyting baholash hamda Ochiqlik indeksi joriy etilishi islohotlarning amaliy natijalari salmog'ini yanada oshirdi.

Prezidentimiz rahbarligida 2025 yilning 5 mart kuni o'tkazilgan Korrupsiyaga qarshi kurashish milliy kengashi yig'ilishida ta'lim sohasida shaffoflikni ta'minlash va korrupsiyaga qarshi qat'iy kurashish masalalariga alohida e'tibor qaratildi.

Yig'ilishda ta'kidlangan sohalar qatorida oliy ta'lim tizimi korrupsiyaga qarshi kurashish borasida alohida e'tibor talab qiladigan yo'nalish sifatida ko'rib chiqildi. Chunki ta'lim tizimi faqat bilim beruvchi tashkilot emas, bu kadrlar tayyorlash fabrikasi, millat kelajagini bunyod etuvchi ma'naviy ustaxona hamdir.

Agar bu tizimda shaffoflik ta'minlanmasa, korrupsiya jamiyatning ildizlarigacha chuqur singib ketadi va uning oqibatlari avlodlar taqdiriga ta'sir ko'rsatishi shubhasiz. Shu o'rinda ta'lim tizimida shaffoflikni ta'minlash, korrupsiyaning har qanday ko'rinishiga murosasiz bo'lishni davr taqozo qilayotganini ham alohida ta'kidlash lozim.

Oliy ta'lim tizimida korrupsiyaning xavf-xatarini boshqarish orqali uning faoliyati samaradorligiga erishish mumkin.

Buning uchun: O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi (2023) [2];

O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni (2017); [3].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi, (2020) [4];

"Korrupsiyaga qarshi murosasiz munosabatda bo'lish muhitini yaratish, davlat va jamiyat boshqaruvida korrupsiyaviy omillarni keskin kamaytirish va bunda jamoatchilik ishtirokini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi (2021) [5];

"Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish hamda davlat organlari va tashkilotlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati tizimi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi (2023) [6]. Farmonlari;

"Korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatini samarali tashkil etishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi (2021) [7].

"Davlat boshqaruvi sohasida korrupsiyaviy xavf xatarlarni bartaraf etish mexanizmlarini takomillashtirish va ushbu sohada jamoatchilik ishtirokini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi (2022) [8] qarorlarini o'zlashtirish zarur bo'ladi.

Shuningdek, mavzuga oid boshqa normativ-huquqiy hujjatlarning mazmun-mohiyatini chuqur o'rganish zarur. Sababi korrupsiyaga qarshi va korrupsiyaning

oldini olishga doir rasmiy normativ hujjatlarni chuqur o'rganmasdan turib u kabi dahshatli illatga qarshi murosasiz muhit yaratib bo'lmaydi.

Ta'lim sohasidagi "korruptsiya" tushunchasiga dastlabki ilmiy yo'nalishdagi ta'rifni Stefen Heyneman bergan bo'lib, uning fikriga ko'ra, "korruptsiya shaxsiy va moddiy manfaat uchun vakolatni suiste'mol qilish hisoblanadi" [9]. U ta'limni eng muhim davlat boyliklaridan biri sifatida baholab, ushbu sohadagi korruptsiya moddiy manfaatdorlik bilan birga shaxsiy manfaatni (nomoddiy) ham qamrab olishiga alohida urg'u bergan.

Frenk Anekyariko va Djeym B. Djejkobs ta'lim sohasidagi korruptsiyaga moddiy manfaat uchun vakolatni suiste'mol qilish sifatida ta'rif berganlar[10].

D.A. Повный o'z tadqiqotlarida oliy ta'lim sohasidagi korruptsiyaviy omillar sifatida quyidagilarni ko'rsatadi: ta'lim sohasidagi qonunchilikning tarqoqligi va nomuvofiqligi; mahalliy ta'limning sifati va nufuzining tushib ketganligi; talabalar ongida xulq-atvorning cheklangan modeli (huquqiy infantilizm va huquqiy nigilizm)ning ildiz otganligi[11].

Yangi tahrirdagi Konstitutsiyamizda O'zbekiston huquqiy davlat ekani belgilandi. Olimlarimizning ushbu moddaga asoslanib ta'kidlashicha, yangi O'zbekiston: "Konstitutsiya va qonun ustuvorligiga asoslangan davlat, deganidir. Bunday davlatda mansabdor shaxslar hokimiyatni xohlaganicha o'zlashtira olmaydi, o'zi bilganicha qarorlar qabul qilmaydi. Barcha davlat organlari faqat qonunda belgilangan vakolatlardan kelib chiqib harakatlanadi"[12].

Amalga oshirilgan tadqiqotlarimiz asoslanib aytish mumkinki, korruptsiyani ildizi bilan yo'qotishni ta'limdan boshlash zarur. Bir paytlar oliy ta'lim tashkilotlariga o'qishga kirish ko'pchilik uchun yetib bo'lmas orzu edi. Aksariyat hollarda bilimli bolalar emas, balki "tanish-bilish"i "tankasi"borlar talaba (student) bo'lardi. Oliy ta'limga kirishdagi 1 avgust "operatsiyalari" ni ko'pchilik eslashadi. Kirish imtihonlarida yuqori ball olish "tizimi" shunchalar "yopiq sxema" orqali zo'r yo'lga qo'yilgandiki, uni vaqti kelib yo'qolishiga hech kim ishonmasdi.

Biroq davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoevning qat'iyati va kuchli siyosiy irodasi bu "katta qora bozor"ni barham topishiga turtki bo'ldi. Bugun oliy o'quv yurtiga kirish ushalmas orzu emas, bilimlar asosida baholanadigan haqiqiy imkoniyatga aylandi. Avvallari ko'pchilik faqat pul va tanishlar orqali o'qishga kira olish mumkin, deb o'ylardi. Lekin so'nggi yillarda qabul jarayoniga kiritilgan ochiqlik, shaffoflik, adolatli baholash tizimi va korruptsiyaga qarshi kurashish choralari bu tasavvurni o'zgartirishga xizmat qildi.

Hozir test sinovlari maxsus kuzatuv kameralari ostida o'tkaziladi. Auditoriyalarga begona shaxslarning kirishi cheklangan. Har bir abituriyentning natijalari avtomatik tarzda hisoblanadi. Eng muhimi, barcha uchun teng imkoniyatlar

yaratilib, bilimli yoshlar o'z salohiyatini namoyon eta oladigan muhit shakllantirildi. Bugungi yoshlar o'z bilim va mehnati bilan oliy ta'lim tashkilotlariga kirishi mumkinligiga ishonayotgani – bu islohotlarning eng katta yutug'i, desak mubolag'a bo'lmaydi.

Ta'lim sohasi raqamlashib, imtihonlar shaffoflashdi, adolat mezonlari ustuvorlik kasb etdi. Ortiq "tanish-bilish"chilik yoki "yo'l topish" haqida o'ylashga hojat qolmadi. O'tgan yili joriy etilgan "avval test, keyin tanlov" tizimi esa ta'lim olish imkoniyatlarini yanada kengaytirdi. Endi abituriyentlar oldin test topshirib, o'z bilimlariga ko'ra ball to'playdi va keyin shu natijalar asosida o'zlariga mos oliygohni tanlaydi. Bu tizim abituriyentlarga keng tanlov berish barobarida, adolatni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Yuqori ball to'plagan har bir yosh teng imkoniyat asosida davlat grantiga ega bo'lishi mumkin. Shuningdek, kamroq ball olganlar to'lov-kontrakt asosida ta'lim olish yo'lini tanlaydilar.

Korrupsiya ijtimoiy pandemiya sifatida jamiyat ahliga katta zarar yetkazadi. Endilikda davlatimiz bu illatni tamoman yo'qotishga azmu qaror qildi. Bundan buyon farzandlarimizga ta'lim berish barobarida, korrupsiyaning eng mayda illatlaridan xoli bo'lishini ta'minlash kerak. Bu, eng avvalo, talaba va o'quvchilarning imtihonlarda fin o'quvchilari kabi ko'chirmakashliklarga befarq bo'lmasliklari, bu illatga qarshi murosasiz bo'lishi ruhida tarbiyalanishi kerak.

Xorijiy tajriba shuni ko'rsatmoqdiki, ta'limda korrupsiyaga qarshi kurashish nafaqat huquqiy choralar, balki jamiyat ongini o'zgartirish bilan ham bog'liq. Imtihonlar aniq qoidalar asosida o'tkazilib, talabalardan akademik halollik qat'iy talab qilinishi shart. Korrupsiyaga qarshi immunitetni yoshlarimizga singdirsak, halollik madaniyatini milliy madaniyatimizga aylantirsak, o'quv jarayonlarida har qanday aldov yoki noqonuniy yo'llarga murosasiz bo'lishga tarbiyalasak, jamiyatimizda adolat va shaffoflik ustuvor qadriyatga aylanadi.

Shuni unutmash kerakki, ta'lim tizimida korrupsiyaga qarshi kurash faqat jazo choralari bilan cheklanib qolmasligi kerak. Masalan, Singapur va Kanada kabi davlatlarda akademik halollikni targ'ib qilish maktab va universitetlar darajasida keng joriy etilgan. Talabalarga adolatli raqobat muhiti yaratilib, bilimlarini xolis baholash tizimi takomillashtirilgan. Shu bilan birga, o'quvchilar o'z huquq va majburiyatlarini yaxshi tushunishi uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilgan.

Angliya va AQShda esa talabalar va o'qituvchilar o'rtasida ochiq muloqotni ta'minlash uchun maxsus platformalar yaratilgan. Bu tizimlar orqali talabalar imtihon jarayonlarida yoki baholashdagi adolatsizlikni anonim tarzda xabar qilishi mumkin. Bunday yondashuvlar ta'lim tizimini hech qanday aralashuvsiz, haqiqiy bilimga asoslangan holda shakllantirishga yordam beradi.

Yoshlar ongida korrupsiyaga qarshi murosasizlikni shakllantirish, bilim va salohiyat haqiqiy qadriyatga aylanishi uchun ta'lim tizimida islohotlarni izchil davom ettirish shart. Bu yo'lda nafaqat davlat, balki ota-onalar, o'qituvchilar va jamiyatning har bir a'zosi o'z mas'uliyatini his qilishi juda muhim. Shundagina korrupsiyadan xoli, adolat va shaffoflikka asoslangan ta'lim tizimini yaratishga erishish mumkin.

Oliy ta'lim tizimida raqamlashtirish jarayonlari keng miqyosda amalga oshirilmoqda. Bu esa abiturientlar, talabalar va professor-o'qituvchilar uchun qulaylik yaratish bilan birga, ta'lim jarayonlarida shaffoflikni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi hamda uning tizimida 36 ta axborot tizimi ishlab chiqilgan. Bu tizimlar oliygoh, litsey, kasbiy va oliy ta'limdan keyingi ta'limga qabul jarayonlarini to'liq raqamlashtirish imkonini berdi. Jumladan, my.edu.uz va my.uzbmb.uz axborot platformalari orqali abiturientlar o'z hujjatlarini onlayn topshirish imkoniyatiga ega bo'ldi. Bu esa vaqt va mablag'ni tejashga, byurokratik to'siqlarni qisqartirishga olib keldi.

Shuningdek, ta'lim jarayonlarini samarali boshqarish maqsadida Oliy ta'lim jarayonlarini boshqarish axborot tizimi – HEMIS tizimi joriy etildi. Bu tizim 35 turdagi statistik ma'lumotlarni raqamlashtirishga yordam berdi. Guruh jurnallari, o'zlashtirish qaydnomalari, dars va imtihon jadvallari, diplom va akademik ma'lumotlar, talabalar hamda professor-o'qituvchilar to'g'risidagi ma'lumotlar yagona platformada saqlanadi. Bundan tashqari, HEMIS takomillashtirilib, talabalar uchun davomat va imtihon natijalari bo'yicha apellyatsiya berish mexanizmi joriy etildi.

Kasbiy (prof.edu.uz) va o'rta maxsus ta'lim (emis.edu.uz) tashkilotlarida ham ma'muriy jarayonlar axborot tizimlari orqali boshqarilmoqda. Talabalarga elektron shartnomalar taqdim etish, onlayn to'lovlar va monitoring yuritish uchun EduBilling axborot tizimi ishga tushirildi. Bu tizim orqali shartnomalar faqat elektron shaklda olinadi. Natijada tayyorlash vaqti 70 foizga qisqardi, byurokratik jarayonlar esa 90 foizga kamaydi.

Oliy ta'lim tashkilotlarida bilimlarni nazorat qilish va baholash tizimi Blind assessment usulida yo'lga qo'yildi. Bu usul talabalarning bajarilgan ishlarini kodlash orqali baholash jarayonida shaffoflik va xolislikni ta'minlaydi. Diplom ma'lumotlarini yagona baza (diplom.edu.uz) orqali tekshirish imkoniyati yaratildi. 1991-2020 yillar davomida berilgan 1,5 milliondan ortiq diplomning 84 foizi raqamlashtirildi.

Talabalar va ularning ota-onalari uchun onlayn to'lov tizimlari joriy etildi. Click, Payme va Zoomrad orqali kontrakt to'lovlari, stipendiya ma'lumotlari va ijara shartnomalari to'liq raqamlashtirildi. Yotoqxona o'rinlarini shaffof va avtomatlashtirilgan tarzda taqsimlash, talabalarning joylashuvi bo'yicha elektron

kuzatuv tizimini joriy etish ishlari amalga oshirildi. Bundan tashqari, stipendiya tayinlash va to'lash jarayonlari to'liq raqamlashtirilib, inson omili aralashuvi yo'q qilindi. Elektron shartnomalarni verifikatsiya qilish orqali byurokratik jarayonlar sezilarli darajada qisqardi. Yotoqxona bo'sh o'rinlari haqida talabalarni o'z vaqtida xabardor qilish tizimi avtomatlashtirildi va yotoqxonalar shaffof-onlayn tarzda taqsimlanishi ta'minlandi. Talabalarning joylashuviga oid jarayonlar elektron kuzatuv orqali nazorat qilinishi yo'lga qo'yildi. Ta'lim tizimidagi bu kabi raqamlashtirish ishlari korrupsiyani kamaytirish, byurokratik to'siqlarni yo'q qilish va ta'lim jarayonlarini yanada shaffoflashtirish va ochiqlanishiga xizmat qilmoqda. Elektron hujjat aylanmasi, onlayn monitoring va avtomatlashtirilgan baholash tizimi orqali talabalar uchun teng imkoniyatlar yaratilib, ta'lim tizimi xalqaro standartlarga mos ravishda rivojlanmoqda.

Oliy ta'lim tashkilotlarida talabalar va o'qituvchilar uchun qulayliklarni oshirish maqsadida 2024-2025 o'quv yilidan boshlab "Registrator ofisi" faoliyati yo'lga qo'yildi. Xo'sh, bu tuzilma aslida qanday maqsadda tuzildi? Xozirda mazkur tuzilma barcha oliy ta'lim tashkilotlarida tashkil etilgan.

Raqamli ta'lim texnologiyalari markazi bilan hamkorlikda "Registrator ofisi" va universitet o'quv bo'limi, dekanatlar, buxgalteriya, marketing va amaliyot bo'limi, ilmiy, xalqaro aloqalar bo'limlari o'rtasida yagona elektron hujjat aylanishini ta'minlovchi "r.office.tdtu.uz" tizimi ishlab chiqildi.

Ushbu zamonaviy tuzilma universitet bosh binosida joylashgan bo'lib, samarali faoliyat olib borishi uchun barcha qulayliklarga ega. 31 nafar yosh, malakali, bir nechta xorijiy tillarni mukammal egallagan va xorijiy oliy ta'lim tashkilotlarida malaka oshirgan xodimlar ofisda faoliyat ko'rsatishi uchun saralab olindi. Ular talabalik guvohnomasi, talabalar o'quv varaqasi, o'qish joyidan ma'lumotnoma, akademik ma'lumotnoma, dars jadvali, davomat va o'zlashtirishga oid ma'lumotlar, to'lov-kontrakt shartnomalari, talabalar turar joylariga ariza berish hamda aylanma varaqalarni raqamlashtirgan tarzda murojaatchilarga yetkazadi. Bu innovatsion yondashuv "Yagona darcha" tamoyili asosida ishlab, 30 dan ortiq xizmat turlarini ko'rsatishni yo'lga qo'ydi. Endi talabalar o'quv jarayoni bilan bog'liq turli ma'muriy masalalarni bitta ofis orqali oson va tez hal qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Yangi tizimning asosiy maqsadi – byurokratik to'siqlarni kamaytirish va inson omilining aralashuvisiz xizmat ko'rsatish samaradorligini oshirishdan iborat. Shu sababli, kelgusida "Registrator ofis"lar orqali avtomatlashtirilgan xizmatlar soni bosqichma bosqich ko'paytirilishi rejalashtirilgan. Bu esa, talabalarning vaqtini tejash, jarayonlarni shaffoflashtirish va ta'lim tizimini yanada samarali qilishga xizmat qiladi.

Raqamlashtirish jarayonlari jadal olib borilayotgan hozirgi davrda bu kabi tashabbuslar ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, talabalar uchun esa qulay muhit yaratish yo'lidagi muhim qadamlardan biridir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining joriy yil 11-sentabrda Olmazor tumaniga tashrifi doirasida Talabalar shaxarchasi hokimiyatida tashkil etilgan yangi situatsion markaz faoliyati bilan tanishish doirasida talabalarning o'qish, dam olish, darslarga qatnashish, talabalar turar joylariga kirib chiqish jarayonlarini to'liq raqamlashtirilgan yangi platforma taqdimot qilindi va bu loyihaning butun respublikadagi barcha oliy ta'lim tashkilotlariga joriy etish lozimligi ta'kidlandi.

Oliy ta'lim tizimida erishilgan natijalar bilan bir qatorda, kamchiliklar ham yo'q emas. Ularni bartaraf etish uchun qator ishlarni amalga oshirish maqsad qilib olingan.

Xususan, qo'shimcha to'lov asosida o'qishga qabul qilingan talabalarning bilim darajasini muntazam tahlil qilish, imtihon natijalarini qat'iy nazoratga olish ularning ta'lim jarayoniga bo'lgan mas'uliyatini oshirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuv nafaqat bilim darajasini ko'tarish, balki ta'limdagi xolislikni ta'minlashga ham yordam beradi.

Shu bilan birga, oliygohlarda rahbar-xodimlarning rotatsiya qilinishi tizimda yangi fikr va yondashuvlarni shakllantirish, boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Professor-o'qituvchilar lavozimlariga ishga qabul qilish jarayonlarini raqamlashtirish, tanlovlarning shaffof va ochiq o'tishini ta'minlash har bir nomzodga teng imkoniyat yaratishga xizmat qiladi. Ilmiy salohiyatga ega mutaxassislarning munosib lavozimga ega bo'lishi ta'lim tizimi rivoji uchun muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, oliy ta'lim tashkilotlari o'rtasida korrupsiyaga qarshi raqamlashtirilgan reyting tizimini joriy etish orqali qaysi oliygohda shaffoflik va adolat ustuvor ekani aniqlanadi. Bu esa barcha oliygohlarni tizimdagi islohotlarni yanada samarali olib borishga undaydi.

Kasbiy (ijodiy) imtihon jarayonlarini to'liq ochiq va shaffof o'tkazish, barcha fuqarolarga uni onlayn kuzatish imkoniyatini yaratish muhim ahamiyatga ega. Bu talabalarga teng sharoit taqdim etish va har bir ishtirokchining bilimi munosib baholanishini ta'minlash imkonini beradi. Shu bilan birga, oliygoh rahbar xodimlari va professor o'qituvchilarning mavjud vakant lavozimlarga hujjat topshirish jarayonini raqamlashtirish adolatli tanlov tizimini shakllantirishni ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 11 maydagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish ishlarining samaradorligini reyting baholash tizimini joriy etish chora tadbirlari to'g'risida"gi PQ-81-son Qarori asosida joriy etilgan korrupsiyaga qarshi kurashish ishlarining samaradorligini reyting baholashda vazirlik 2021 yilda 47 ball, 2023 yilda 50 ball bilan "qoniqarsiz" natija ko'rsatganligini bayon etgan. Shu

bilan birga 2022 yil 14 iyundagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat organlari va tashkilotlari faoliyatining ochiqlik darajasini oshirish va baholash tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-154-son Farmoni asosida joriy etilgan Ochiqlik indeksida vazirlik 2022 yilda 74,8 ball bilan "yashil" natija ko'rsatgan bo'lsa, natijalar 2023 yilda 67,4 ball bilan "sariq" toifaga pastlaganligini qayd etgan.

Bu quvonarsiz holatlar talabalar va pedagog xodimlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirish, korrupsiyaga nisbatan toqatsizlik munosabatini shakllantirishga qaratilgan tadbirlarni amalga oshirishda keng jamoatchilik nazoratini kuchaytirishni taqozo etadi. Bu yo'nalishda muntazam ravishda tadbirlar tashkil etish, ma'rifiy loyihalarni amalga oshirish, korrupsiyaga qarshi targ'ibot ishlarini kuchaytirish ta'lim tizimining umumiy madaniyatini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi. Shuningdek, talabalarning ota-onalari, ommaviy axborot vositalari va jamoatchilik vakillari ishtirokida korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha olib borilayotgan ishlar haqida fakultetlar kesimida "Ochiq eshiklar kuni" tadbirlarini o'tkazishni joriy etish tizimdagi ishonchni mustahkamlaydi.

Yuqorida bayon etilgan fikr mulohazalardan quyidagi xulosalarga kelish mumkin.

1. Oliy ta'lim sohasidagi korrupsiya bo'lajak kadrlarda korrupsiyaviy illatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, oliy ta'lim tizimida xodimlarni "halollikka tekshirish" tartiblarini belgilash. Halollik tekshiruvidan o'tgan xodimlarning elektron reestrini shakllantirish hamda undan ochiq foydalanish imkoniyatini yaratish zarur.

2. Oliy ta'lim tizimida korrupsiyaga oid jinoyatlar sabablarini aniqlash hamda jinoyatchilik statistikasini yuritish tizimini takomillashtirish. Oliy ta'lim tizimida korrupsiyaviy jinoyatlar statistikasini yuritishga mo'ljallangan dasturiy ta'minot yaratishda Ichki ishlar vazirligi bilan hamkorlik qilish. Bunda quyidagilarni nazarda tutish zarur:

korrupsiyaviy jinoyatlar va ular natijasida yetkazilgan zararlar hisobini yuritish;

korrupsiyaviy jinoyatlar sodir etilish sabablari aniqlash;

korrupsiyaviy jinoyat sodir etgan shaxslar ro'yxatini yuritish va ularni oliy ta'lim xizmatiga kirishini cheklash;

oliy ta'lim tashkiloti xizmatchisining xizmat qilgan sohasi bo'yicha ichki nazorat tuzilmasi tomonidan jinoyatning sodir etilishiga sabab bo'lgan omillar o'rganilib, ularni bartaraf etish bo'yicha aniq chora-tadbirlar belgilash.

3. Oliy ta'lim tizimida korrupsiyaga qarshi kurash olib borish uchun quyidagi ishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

oliy ta'lim tashkilotiga yangi qabul qilinayotgan bo'lg'usi xodimlarning korrupsiyaga yoki oddiy qilib aytganda, pulga moyilligini aniqlash maqsadida mutaxassislar tomonidan mukammal tarzda maxsus psixologik testlarni ishlab chiqish va nomzodlardan mazkur test sinovlarini qabul qilishni amalga oshirish;

- xizmat vazifalari taqozosiga ko'ra to'g'ridan-to'g'ri talaba-yoshlar bilan ishlovchi xodimlar (tyutor, dekan, prorektor va boshqa) bilan alohida amaliy misollar keltirilgan videofragmentlar asosida o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish;

- oliy ta'lim tizimidagi xizmatlardan eng ko'p poraxo'rlik yoki tamagirlik kabi qilmishlar sodir etib, jinoiy javobgarlikka tortilgan xodimlarning statistik tahlilini yuritib, ushbu xizmat yo'nalishida ishlovchi xodimlar o'rtasida belgilangan tartibda muntazam ijtimoiy so'rovlar o'tkazish va uning natijalariga asosan tegishli choralar ko'rish;

- oliy ta'lim tizimi korrupsiya hodisasi bilan bog'liq, korrupsiya jinoyati sodir etgan oliy ta'lim tizimi xodimlarining sayyor sud majlislarining real holatini yoritgan, ta'sirchan film, videofragmentlarni ishlab chiqish hajmini oshirish hamda ularni xodimlar bilan ta'sirchan tarbiyaviy ishlarni amalga oshirishda foydalanish va korrupsiya jinoyati uchun jazoning muqarrarlighi kabi achinarli vaziyatlarni ifodalab berish;

- korrupsiya faktlarini fosh etuvchi ma'lumotlar bergan xodimlarni qo'llab quvvatlash, rag'batlantirish va himoya tizimini yaratish;

- halol xizmatni muntazam rag'batlantirish;

- korrupsiya jinoyati bo'yicha sudning hukmi kuchga kirgan kimsalarning fotosuratlarini veb-saytlarda va ommaviy axborot vositalarida doimiy ravishda ko'rsatib borish amaliyotini yo'lga qo'yish;

- oliy ta'lim tizimining barcha tuzilmalar tarkibidagi korrupsiyaga chalinishga moyil soha va yo'nalishlarni aniqlash va oldini olish choralari samaradorligini oshirish;

- xodimlarning korrupsiyaga qarshi savodxonligini oshirishga e'tiborni kuchaytirish;

- oliy ta'lim tizimining barcha ta'lim tashkilotlarida «Korrupsiyaning oldini olish va xodimlarda korrupsiyaga qarshi xulq-atvorni shakllantirish» o'quv kursini tashkil etish;

- oliy ta'lim tashkiloti xodimlarining yashash joylaridagi yurish-turishi haqida muntazam xabardor bo'lib turish.

4. Rektor maslahatchisi, ichki ishlar inspektori, kompleans (ichki) nazorat bo'limi hamda tyutorlar institutining kabi mas'ul shaxslar oliy ta'limning barcha ishtirokchilarining korrupsiyaga qarshi savodxonligini oshirish, ularning korrupsiya bilan va o'z vazifalarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan xatarlarni chuqurroq

anglashlari maqsadida ular bilan maxsus tayyorgarlikdan o'tishlarini ta'minlashga e'tibor qaratishi kerak. Oliy ta'lim tashkiloti olib borilayotgan aksilkorrupsiyaviy ta'lim va tarbiya ishini yanada jadallashtirish va ta'sirchanligini ta'minlash zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi konvensiyasiga (Nyu-York, 2003 yil 31 oktabr) "O'zbekiston Respublikasining qo'shilishi to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining 07.07.2008 y. O'RQ-158-sonli Qonuni bilan qabul qilingan // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarining Axborotnomasi, 2008 y. 7-son, 349-modda // Birinchi marta "Xalq so'zi" ro'znomasida 8 iyul 2008 yil nashr etilgan.

2. <https://lex.uz/docs/6445145>

3. <https://lex.uz/docs/3088008>

4. <https://lex.uz/docs/4875784>

5. <https://lex.uz/docs/5495529>

6. <https://lex.uz/docs/6676585>

7. <https://lex.uz/docs/5495533>

8. <https://lex.uz/docs/6000285>

9. <https://lex.uz/docs/6000285>

10. <https://lex.uz/docs/6000285>

11. <https://lex.uz/docs/6000285>

12. <https://lex.uz/docs/6000285>

13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 11 maydagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish ishlarining samaradorligini reyting baholash tizimini joriy etish chora tadbirlari to'g'risida"gi PQ-81-son Qarori. // <http://www.lex.uz>.

14. O'zbekiston Respublikasining Korrupsiyaga qarshi kurashish Agentligi ma'lumotlari.

15. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 14 iyundagi "Davlat organlari va tashkilotlari faoliyatining ochiqlik darajasini oshirish va baholash tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-154-son Farmoni. // <http://www.lex.uz>.

16. O'zbekiston Respublikasining Korrupsiyaga qarshi kurashish Agentligi ma'lumotlari.

YURISPRUDENSIYA

7 ЖИЛД, 3 СОН

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

ТОМ 7, НОМЕР 3

JURISPRUDENCE

VOLUME 7, ISSUE 3

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000